

Nieuw Nederlands Junior

Opstapprogramma Taal

Groep 7

Domein Taalkennis 2

Maak eerst
de instaptoets
en dan
het maatwerk.

Lijgend voorwerp

1 Lees de zinnen en beantwoord de vragen.

1 Onderstreep in elke zin het gezegde en het onderwerp.

- 1 Mijn broer las een spannend boek.
- 2 Mijn vader haalde mijn zusje uit school.
- 3 Ondertussen kookte mijn moeder een pan met soep.

2 Schrijf nu uit elke zin het lijdend voorwerp op.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

Tip

Maak de zin vragend. Begin met 'wat' of 'wie': wat las mijn broer? Wie haalde mijn vader uit school?. Het antwoord is het lijdend voorwerp.

> M: 1, 2

Persoonsvorm enkelvoud, meervoud

2 De zinnen gaan steeds over meerdere personen of dieren. Maar is het onderwerp enkelvoud of meervoud? Kies *enkelvoud* of *meervoud*.

	enkelvoud	meervoud
1 De politieagenten hielden een auto aan.	☐	☐
2 Ons team heeft de wedstrijd gewonnen.	☐	☐
3 Het echtpaar liep gearmd over straat.	☐	☐
4 Alle kinderen uit de groep moesten nablijven.	☐	☐
5 De groep van meester Mark ging voetballen.	☐	☐

Tip

Let op de persoonsvorm.

> M: 3, 4

Uitdrukkingen

3 Lees de tekst. Onderstreep de uitdrukkingen.

Gisteren had ik ruzie met mijn zus. Mijn trui was weg. Die had zij natuurlijk weer zonder vragen geleend. En dat wilde ik dus de kop indrukken. Maar zij heeft overal lak aan. Ik schoot daarom vreselijk uit mijn slof. Komt mijn moeder binnen, mét mijn trui. Die had ze gewassen! Ik stond dus mooi voor schut!

Tip

In een uitdrukking zeg je iets niet letterlijk maar figuurlijk.

> M: 5, 6

Tijden van werkwoorden

4 In welke tijd staat de persoonsvorm? Kies de goede tijd.

	tegenwoordige tijd	verleden tijd
1 Ik haal mijn fiets uit de schuur.	☐	☐
2 Ik wil een stuk gaan fietsen.	☐	☐
3 Maar help! Mijn band is plat!	☐	☐
4 Gisteren reed ik door een stuk glas.	☐	☐
5 Maar toen was de band nog heel.	☐	☐
6 Nu is de lucht eruit gelopen.	☐	☐
7 Er moet dus een gat in zitten.	☐	☐
8 Had ik gisteren maar beter uitgekeken!	☐	☐

> M: 7, 8

Verbanden in zinnen

5 Lees de zinnen. Welk verband lees je in elke zin? Verbind.

Doordat het al drie dagen regende, lag de grond vol met plassen.

reden

Ik houd van bosbessen, maar niet van frambozen.

oorzaak en gevolg

Om een schilderij te maken, heb ik verf en een kwast nodig.

tegenstelling

Ik ga naar buiten, want het is mooi weer.

volgorde

Ik ga morgen eerst een tekening maken, daarna ga ik naar mijn jarige oma.

doel-middel

Tip

Kijk naar de onderstreepte woorden. Aan deze 'signaalwoorden' herken je het verband.

> M: 9, 10

Zinnen met een *tegenstelling*

6 Onderstreek de woorden die een tegenstelling aangeven.

Gisteren was het een zonnige dag. Toch zijn we niet naar het meer geweest om te zwemmen. De zon scheen wel, maar het was niet warm. Hoewel we niet bang zijn om een beetje te bibberen, vonden we het toch te koud om een duik te nemen.

> M: 11, 12

Zinnen met een *vergelijking*

- 7 Onderstreep de woorden die bij een vergelijking horen.

Hé, wat leuk! Mijn jas is hetzelfde als jouw jas. Jij draagt een jeans, evenals jouw zus. Vergeleken met mijn broek is jouw broek dikker. Ik draag sneakers, net als jij.

Tip

Kijk goed of in de zinnen dingen met elkaar worden vergeleken. Bijvoorbeeld omdat het hetzelfde is of juist heel anders.

> M: 13, 14

Zinnen met *middel en doel*

- 8 Onderstreep in de tekst de woorden die het verband tussen middel en doel aangeven.

Om een hut te bouwen, heb je gereedschap nodig, zoals een zaag. Daarmee kun je takken op maat zagen. Met behulp van spijkers of touw maak je ze aan elkaar. Op het dak komen bladeren. Ook door middel van een zeil kun je binnen droog blijven als het regent.

Tip

Woorden die het verband tussen een middel en doel aangeven, zijn bijvoorbeeld: *om te...*, *daarmee*, *met behulp van*.

> M: 15, 16

Uitleg

Lijdend voorwerp

In sommige zinnen staat een **lijdend voorwerp**.

Het lijdend voorwerp is een **zinsdeel** (een deel van de zin).

Hoe vind je het lijdend voorwerp?

Zoek eerst het **gezegde** en het **onderwerp** in een zin.

Het meisje leest een leuk boek.

Gezegde: *leest*. Onderwerp: *het meisje*.

Vraag dan: **wie** of **wat** doet het onderwerp met het gezegde.

Hier dus: **Wat leest het meisje?**

Het antwoord is *een leuk boek*. 'Een leuk boek' is het lijdend voorwerp.

1 Lees de zinnen. Zet een streep onder het lijdend voorwerp.

- 1 Maya speelt een hockeywedstrijd.
- 2 De coach geeft nuttige aanwijzingen.
- 3 Daarna scoort Maya drie doelpunten.
- 4 Haar moeder maakt foto's en een filmpje.

Tip

Zoek eerst het *onderwerp* en het *gezegde*. Vraag dan **wie** of **wat** + *onderwerp* + *gezegde*.

2 In welke zinnen staat een lijdend voorwerp?

- A Van papa mochten we een jong hond uitzoeken.
- B Op een boerderij in de buurt hadden ze net een nestje.
- C We gingen er vanmorgen met de auto heen.
- D Alle hondjes speelden buiten.
- E We zochten een hondje uit met drie witte vlekjes.
- F Van de boerin kregen we een mand en een pak voer mee.

Uitleg

Persoonsvorm in enkelvoud of meervoud

Aan de **persoonsvorm** zie je of het onderwerp enkelvoud of meervoud is.

Enkelvoud: *ik kijk, jij hoort, hij beleeft.*

Meervoud: *wij weten, jullie ontdekken, zij fotograferen.*

Er zijn onderwerpen die **enkelvoud** zijn, maar die toch over meer mensen, dieren of dingen gaan. Bijvoorbeeld: **de politie, het publiek, de menigte, het echtpaar, het team, de groep, de kudde, een deel, alles.**

De menigte vierde feest op Koningsdag.

Een groep kinderen hielp bij het schoonmaken van het strand.

De kudde schapen liep zomaar op de weg.

3 Lees het verhaaltje en vul in elke zin de persoonsvorm in. Het werkwoord staat voor de zin.

- 1 *komen* – Veel mensen _____ gisteren naar de voorstelling van groep 4 kijken.
- 2 *zijn* – Er _____ dus veel toeschouwers.
- 3 *doen* – De kinderen _____ erg hun best.
- 4 *klappen* – Het publiek _____ na afloop luid.
- 5 *geven* – Onze groep _____ morgen een uitvoering.
- 6 *hebben* – Ik hoop dat wij net zoveel succes _____.

Tip

Lees de eerste zin. Uit die zin kun je opmaken of de werkwoorden in de tegenwoordige tijd of in de verleden tijd horen.

4 Kies in elke zin de juiste persoonsvorm.

- 1 De soldaten **marcheert / marcheren** over de brug.
- 2 Het leger **loopt / lopen** daar wel vaker.
- 3 Onze klas **doet / doen** mee aan de sportdag.
- 4 Alle kinderen **heeft / hebben** er zin in.
- 5 Vorig jaar **heeft / hebben** de groep van meester Mark gewonnen.
- 6 Dit jaar **hoopt / hopen** ons team op de overwinning.

Uitleg

Uitdrukkingen

Uitdrukkingen zijn zinnen waarin je iets anders zegt dan je bedoelt. Je noemt dit **figuurlijk** taalgebruik. Er zijn verschillende soorten uitdrukkingen:

Spreekwoord: dit is een vaste **zin** met een **wijsheid** of een **levensles**.

Vaak zijn spreekwoorden al heel oud.

De laatste loodjes wegen het zwaarst. Oost, west, thuis best.

Gezegde en zegswijze: dit is een **vast groepje woorden** met een figuurlijke betekenis, die je **in een eigen zin** kunt gebruiken.

Ze beleven trouw door dik en dun. Hij verdiende een smak geld.

Meestal staat in zinnen precies wat je bedoelt: dat heet **letterlijk**.

Letterlijk: *Hij had een pet op.*

Figuurlijk: *Hij gooide er met de pet naar. (= Hij deed zijn best niet.)*

5 Wat betekent de uitdrukking? Verbind.

'Houd vol!' riep ik tegen mijn broer. 'De laatste loodjes wegen het zwaarst.'

Hij is altijd somber.

Dat nieuws hadden ze niet verwacht. Het sloeg in als een bom.

We zijn weer vrienden, alles is weer goed tussen ons.

Hij is nooit echt vrolijk. Hij is altijd wat zwaar op de hand.

Het laatste stukje is het moeilijkst

Hij vond het niet leuk meer en daarom gaf hij er de brui aan.

Het kwam hard aan, het was een heel onaangename verrassing.

Eerst hadden we ruzie, maar nu is alles weer koek en ei.

Hij had er genoeg van, hij hield ermee op.

6 Is de zin letterlijk of figuurlijk?

1 Ik vond die mop erg afgezaagd.

letterlijk

figuurlijk

2 Hij had de stoelpoten afgezaagd.

3 Hij smakte het geld op tafel.

4 Hij had een smak geld verdiend.

Uitleg

Tijden van werkwoorden

Gebeurt iets **nu** of in de **toekomst**? Dan schrijft een schrijver de **persoonsvorm** in de **tegenwoordige tijd**. Is iets **eerder** gebeurd, bijvoorbeeld gisteren of vorig jaar? Dan schrijft hij de persoonsvorm in de **verleden tijd**.

In een verhaal kiest de schrijver zelf welke tijd hij gebruikt.

Verleden tijd: De scheepsjongen sprong op en neer. Zo blij was hij, toen hij het eiland zag.

Tegenwoordige tijd: De scheepsjongen springt op en neer. Zo blij is hij, nu hij het eiland ziet.

7 Kies steeds de juiste tijd.

- 1 Morgen **ben** / **was** ik jarig.
- 2 Dat **wordt** / **werd** vast heel leuk.
- 3 Ik **mag** / **mocht** ook trakteren.
- 4 Vorig jaar **trakteer** / **trakteerde** ik chips.
- 5 Ik **geef** / **gaf** toen ook een groot feest voor mijn vrienden.
- 6 Dit jaar **pak** / **pakte** ik het anders aan.
- 7 Ik **ga** / **ging** zelf cakejes bakken en versieren.
- 8 Ik **vraag** / **vroeg** drie vrienden en we **gaan** / **gingen** bowlen.
- 9 Dan **kan** / **kon** ik achteraf weer terugkijken op een mooie dag.

8 Vul de juiste persoonsvorm in. Denk aan de tijd én aan enkelvoud of meervoud.

- 1 *gaan*
Onze groep _____ volgend jaar een weeklang op kamp.
- 2 *verblijven*
Alle kinderen _____ in grote tenten.
- 3 *slapen*
De leiding _____ in een klein huisje verderop.
- 4 *kamperen*
Vorig jaar _____ we in kleine groepjes op verschillende veldjes.
- 5 *zullen*
Nu _____ alle groepen op hetzelfde veld staan.

Uitleg

Zinnen met verbanden

Als je verbanden in zinnen herkent, begrijp je de tekst beter.
Als je verbanden in zinnen schrijft, wordt je tekst logischer.

Voorbeelden van verbanden zijn:

reden: *Ik zet de verwarming lager, want ik vind het warm in huis.*

oorzaak en gevolg: *Het was een strenge winter, waardoor we veel stookkosten hadden.*

doel-middel: *Om het lekker warm te krijgen in huis, zetten we de verwarming hoger.*

tegenstelling: *De verwarming staat aan, maar het is nog steeds koud in huis.*

9 Vul in elke zin het juiste signaalwoord in.

Kies uit: daarom hierdoor maar om omdat toch want

- 1 Ik ga niet naar school, _____ ik voel mij niet lekker.
- 2 Lisa fietst graag naar school, _____ Tarik loopt liever.
- 3 Mijn moeder kreeg bloemen. _____ pakte zij een vaas.
- 4 Morris pakt schoensmeer _____ zijn schoenen te poetsen.
- 5 Mijn zusje smeert een boterham, _____ zij trek heeft.
- 6 Het was buiten glad. _____ viel mijn vader met zijn fiets.
- 7 De kat had dorst. _____ wilde ze niet drinken.

10 Tussen welke zinnen zie je een verband?

Kies drie antwoorden.

- A** Ik trek een jas aan. Het is koud buiten.
- B** Joan pak een schaar. Ze gaat plaatjes uitknippen.
- C** Mijn broer houdt van hardlopen. Er zit een scheur in zijn jas.
- D** Gisteren was het een mooie dag. We eten vanavond patat.
- E** Het vriest al zeven dagen. Er ligt ijs op de sloot.
- F** De buurman laat zijn hond uit. Ik heb mijn dictee goed gemaakt.

Tip

Probeer steeds van de zinnen één zin te maken. Lukt dat? Welk signaalwoord gebruik je?

Uitleg

Zinnen met een tegenstelling

In zinnen kan iets staan dat heel anders of het tegenoverstelde is van wat erna komt. Vaak wordt dan het woord **maar** gebruikt. Je kunt ook **toch** of **hoewel** gebruiken.

De politie was op zoek, maar heeft niets gevonden.

De politie heeft alles doorzocht. Toch is er niets gevonden.

Hoewel de politie alles heeft doorzocht, is er niets gevonden.

11 Maak zinnen met een tegenstelling.

Het ijs op de vijver was dik genoeg. Ilse ging niet schaatsen.

1 Gebruik het woord *maar*.

Het ijs op de vijver _____
_____

2 Gebruik het woord *toch*.

_____
_____

3 Gebruik het woord *hoewel*.

_____
_____

Tip

Soms kun je één nieuwe zin maken. Gebruik dan een komma. Soms maak je twee zinnen. Vergeet dan de hoofdletters en punten niet!

12 In welke zinnen lees je een tegenstelling?

Kies drie antwoorden.

- A** Ik trek een jas aan omdat het buiten koud is.
- B** Ik trek een jas aan. Toch is het niet koud buiten.
- C** Hoewel het regende, lagen er geen plassen op straat.
- D** Omdat het regende, lagen er plassen op straat.
- E** Het vriest al zeven dagen, maar er ligt nog geen ijs op de sloot.
- F** Er ligt ijs op de sloot, want het vriest al zeven dagen.

Uitleg

Zinnen met een vergelijking

Wanneer in een tekst dingen met elkaar worden vergeleken, is dat vaak te herkennen aan een van de volgende woorden:

hetzelfde als, evenals, net als, vergeleken met of vergelijkbaar met.

Je noemt dat een **vergelijking**.

Is een spreekwoord hetzelfde als een gezegde?

Het woord baby is een leenwoord, evenals cool en mailen.

De Nederlandse taal is vergelijkbaar met het Vlaams.

Yassin kom net als Kevin uit Leeuwarden.

Je kunt ook dingen vergelijken die **meer of minder** zijn dan iets.

iets is *klein, kleiner of kleinst, of mooi, mooier of mooist.*

Je noemt dat de **trappen van vergelijking**.

13 In welke zinnen staat een vergelijking? Kruis drie zinnen aan.

- A** Brian kan net zo hard fietsen als zijn zus.
- B** Vergeleken met Fabio, fietst Brian harder.
- C** Yoghurt is, wat betreft dikte, vergelijkbaar met vla.
- D** Boerenkool is groen en smaakt heel lekker.
- E** Manon zit op gitaarles, haar zus speelt trompet.

14 Vul de trappen van vergelijking in. Vul steeds de volgende trap in.

1 *koud:*

Als thee lang staat wordt het _____, water uit de kraan is

_____, maar ijs is het _____

2 *lekker:*

Soep vind ik _____, appelmoes vind ik

_____, maar patat vind ik het _____

3 *veel:*

50 puzzelstukjes in een puzzel is _____, 250 stukjes is

_____, 1000 stukjes is het _____

4 *graag:*

Fietsen doe ik _____, voetballen doe

ik _____, maar zwemmen doe ik het

_____

Uitleg

Zinnen met een middel en een doel

Soms wil iemand een **doel** bereiken.
Om dat doel te bereiken is een **middel** nodig.

We laten de sloep te water om naar het eiland te gaan.

Het doel is: het eiland bereiken.
Het middel is: de sloep te water laten.

Woorden die een doel-middel verband aangeven, zijn bijvoorbeeld:
om... te, daarmee, door middel van, met behulp van, het doel is.

15 Lees de tekst en verbind daarna elk middel met het juiste doel.

Als je wilt kamperen, heb je een kampeeruitrusting nodig. In zo'n uitrustig zit bijvoorbeeld een tent en een slaapzak. Met haringen kun je de tent goed vastzetten en een grondzeil helpt om je spullen droog en insectenvrij te houden. Koken doe je op een gasfles met een brander.

Om te kamperen

om je spullen droog en insectenvrij te houden.

Je gebruikt een grondzeil,

zet je de tent goed vast.

Met behulp van haringen

heb je een kampeeruitrusting nodig.

Je neemt een gasfles en brander mee.

Daarmee kun je koken.

16 Lees de zinnen. Is het deel van de zin doel of middel? Omcirkel.

- 1 Ik nam een slaapzak mee, om het 's nachts niet koud te hebben.

Ik nam een slaapzak mee.	doel / middel
Ik had het 's nachts niet koud.	doel / middel
- 2 We gingen op de fiets. Daarmee konden we leuke tochten maken.

We gingen met de fiets.	doel / middel
We maakten leuke tochten.	doel / middel
- 3 Met behulp van een barbecue maakten we 's avonds een lekkere maaltijd klaar.

We maakten een lekkere maaltijd klaar.	doel / middel
We gebruikten de barbecue.	doel / middel